

MADAGASKARAS

Trijų veiksmyų pjesė

AUTORIAUS ŽODIS

Lietuvos perkėlimo į Afriką idėja kilo tarpukario geopolitikui Kazimierui Pakštui. Mintis šią idėją perkelti į teatro sceną šovė mūsų laikų režisieriui Rimui Tuminui. Man buvo pasiūlyta perkelti visa tai į popierių. Taip gimė pjesė „Madagaskaras“.

Iš tiesų Lietuva taip niekada ir nebuvo perkelta į Afriką, todėl ši pjesė ir yra apie tai, kaip Lietuva niekada nebuvo perkelta į Afriką. Kitaip tariant – tai pjesė apie tą Lietuvą, kuri taip niekur ir neišsikėlė.

Skaitydamas grožinės literatūros kūrinius, kurių veiksmas vyksta prieš pat Antrąjį pasaulinį karą, visada pastebėdavau kažkokį nesuprantamą ilgėsį, keistą nostalgiją aprašomam laikui. Tarytum galima būtų ilgėtis to, kas vyksta čia ir dabar. Žinoma, literatūra – lėtas procesas, todėl daugelis šių knygų buvo parašytos jau po karo, taigi autoriui suvokiant, kad aprašomas pasaulis netrukus nugarmės į nebūtį. Galiausiai neišvengiamo karo nuojauta, matyt, tuo metu išties sklandė ore. Tačiau turbūt egzistuoja ir trečias dalykas, sėjantis šiuose kūriniuose ilgėsį – tai mūsų žinojimas, kad visa tai netrukus bus prarasta.

Žmonių, pergyvenusių ribą tarp tarpukario ir karo, biografijose visada nevalingai ieškai žodžių: emigravo, deportavo, kolaboravo. Tačiau tai jau kitos istorijos, vaizduojančios naują epochą. „Madagaskaras“ – pasakojimas apie žmones, dar nepriėjusius šios ribos, tačiau mums iš laiko nuotolio puikiai suvokiant, kad ši riba netrukus bus peržengta.

O žinant tai, kiekvienas veiksmas, kiekvienas išstartas žodis įgyja naują prasmę. Todėl svajojantys personažai su grandioziniais siekiais ir projektais tampa blogiausiu atveju – utopistais, geriausiu – idealistais. Ir visa tai todėl, kad mes žinome, o jie dar ne. Tuo dabartis pranašesnė už praeitį. Bet visa tai neilgam.

Kaip skaityti „Madagaskarą“? Taip, kaip žmogus 2084-aisiais skaitytų istoriją apie mus, manančius, kad visos pasaulio nesąmonės baigėsi prieš keturiolika metų ir mes – pirmieji, išbridę į tiesią, šviesią, nesibaigiančią magistralę. 2084-ųjų skaitytojui dėl to mažų mažiausiai būtų juokinga, daugių daugiausiai – graudu. Nes jis žinos keletą ateities datų, kurios sudaužys į šipulius visus mūsų šiandienos lūkesčius. To skaitytojo dar nėra, o jis jau už mus pranašesnis.

Todėl ši pjesė apie žmones, kurie dar nieko nežino. Ir todėl iš visų jėgų stengiasi gyventi: mylėti taip, kaip dar niekas iki jų nemylėjo, tikėti taip, kaip dar niekas iki jų netikėjo, norėti taip, kaip dar niekas iki jų nenorėjo, ir galiausiai perkelti tai, kas dar niekad nebuvo perkelta.

Ir iš esmės juk ne Lietuvą čia norima perkelti į Afriką, o visam tarpukario Pasauliui ieškoma saugesnės vietos. Kur padėti tuos miestus ir žmones, kad, išgyvenę neskausmingą kraustymąsi, jie toliau galėtų netrukdomi gyventi visu smarkumu. Bet tam neužtektų Afrikos, reikia dar vieno Žemės rutulio – atsarginio.

Lietuva niekada nebuvo perkelta į Afriką, ir tuo ši idėja yra vis dar graži – ji nereali. Kitaip nei ši, keletas to paties meto grandiozinių idėjų buvo pradėtos įgyvendinti, ir jų skausmingas palikimas juntamas dar ir šiandien. Apie jas prirašyta daug pjesių, tačiau visos jos kiek kitokio pobūdžio. Antikarinės, antihitlerinės ar antistalininės.

Antipakštinių pjesių nėra. Nors keistai turbūt šiandien jaustumėmės Pietų pusrutulyje, kaitinant tropikų saulei įsitaisę palmių giraitėje priešais Indijos vandenyną. Ir kai garsus juodaodis režisierius Rimas Tuminas būtų pasiūlęs rašyti man šią pjesę, pavadinčiau ją egzotiškai – „Lietuva“. Apie tolimą, mažai pažįstamą žemę.

Taigi galima šią pjesę skaityti ir taip. Tarytum mus iš tikrųjų perkėlė ir dabar, pasitelkę teatrą, bando grąžinti atgal.

VEIKĖJAI

Kazimieras Pokštas – idealistas
Salė – poetė
Milė – Salės draugė
Helė – Salės draugė
Tėvas – Pokšto tėvas
Motina – Pokšto motina
Veronika – ištivirkėlė
Gerbutavičius – senas televizionierius
Slibinas Komunaras – keturgalvis
Oskaras – ambasadorius, televizionierius
Steponas – aviatorius
Stasys – aviatorius
Slibinas Literatas – trigalvis
Frenkas – krepšiasvydžio dievas
Dainius – taipgi profesorius, taipgi dvasiškas tėvas
Davatka – ažubalietė
Parapijietis I – ažubalietis
Parapijietis II – ažubalietis
Kaunietė I – Kauno ponia
Kaunietė II – Kauno ponia
Kaunietė III – Kauno ponia
Kauniečių choras
Prancūzas – jaunuolis gėlių pardavėjas
Emigrantas – JAV lietuvis
Ronis – jaunuolis, svajojantis tapti Holivudo aktoriumi
Režisierius – Holivudo režisierius
Aktorius – King Kongo vaidmens atlikėjas
Marlen – Holivudo aktorė
Kunigas – Kauno kunigas
Kunigų choras
Petrovičius – meilužis
Gydytojas
Medicinos sesuo

I VEIKSMAS

1 SCENA

Dvidešimto amžiaus pradžia. Lietuvos kaimas. Prie stalo sėdi Pokštas, Tėvas ir Motina. Vyksta ilgas, skausmingas virtų bulvių lupinėjimas bei valgymas. Ilgai niekas neprataria žodžio.

Tėvas. Jautis reiks pjauti. Nieko nepaveiksi.

Motina. *(atsidūsta)* Nieko.

Tėvas. Pašaras galutinai baigia susinaudoti. Nieko nepaveiksi.

Motina. Nieko.

Tėvas. Kazimieras reiks ant darbo pristatyt. Nieko nepaveiksi. Trūkumas pajėgumo.

Motina. Trūkumas.

Tėvas. Gana su knygomis prostituoti. Darbas pirma reik išpildyt. Ir nieko tame nepaveiksi.

Motina. Nieko.

Tėvas. Apie tavi, Kazimierai, kalbam, kurs sėdi ir tyli, ir tuomi mus neramini.

Motina. Kazimierai.

Tėvas. Ir tavo sėbrystė su knygom mūsų labai neramina. Radikališkai knygos nuteikia ir maža iš to naudos.

Motina. Baisi man šita sėbrystė.

Tėvas. Gana, pasakiau, tylėti. Motina ir tėvas su tavimi santykiauja. Į razumą bando atvesti. Prakalbėk, po perkūnu, nebesėdėk, lyg kas būtų liežuvį tau išplėtojęs.

Motina: Tegul prisisotina vaikas. Augantis dar organizmas. Kuomi geriau pavalgys, tuomi drūtesnis užaug.

Tėvas. Ne maistas jam tie kartofeliai. Ir ne muskulus jis augina, o vien išvidinį svieta. O kas mums iš jo išvidinio, kai reik gyvuot ant išorinio. Negrok man ant jausmo, Kazimierai, kalbėk, nes aš pats savo rankom liežuvį tau išplėtosiu.

Pokštas meta bulvę atgal į puodą. Užguitas, iš padilbų žvilgčioja į tėvus, sukramto, kas liko burnoje.

Pokštas. (*tyliai*) Neįmanomas santykiavimas, kai tavęs ant lygiųjų nelaiko. Tokia padėtis nenormalinė.

Motina: Kas gi tavi nelaiko..?

Tėvas: Nelaiko ir nelaikys (*trenkia kumščiu į stalą*). Nebus tarp mūsų sėbrystės. Neprileisiu, kad mane auklėtų radikališkoji jaunuomenė.

Pokštas nulenkia galvą į savo lėkštę.

Tėvas. Ir nieko tame nepaveiksi.

Motina. Vėlei tylės dvi dešimtys metų. Žodžio neišplėtosi.

Tėvas. Darbas geriau nusidirbs. Vaizduokis, kad jis nebylys. Tokį jau Viešpats nuskolino. Geriau ramiai susitarkime, kur jautis priskerstas dėsimė.

Pokštas. (*sau po nosimi*) Tragedinis nepramatymas.

Tėvas. (*Motinai*) Kaip jį čia reik supaisyt?

Motina. (*Pokštui*) Neplėšyk tėvui jausmų. Tėvo širdis nelaiko.

Tėvas. (*Motinai*) Stok. Tegu santykiauja. Aš noriu ryškiai išgirsti, kame čia yra užsidaręs tragedinis nepramatymas. Tegu jis man išdėlioja.

Motina. Vaikeli, nebetylėk. Dėliok, ką patsai vienas mintiji.

Tėvas. Neturi jis ko išdėlioti. Nutrūko mintis neužgimus, ir nieko čia nepaveiksi.

Motina. Gaila, kad mūsų Kazimieras šitaip nedaug iškalbingas. Su moteriškom bus sunkumas.

Pokštas. (*sau panosėje*) Tragedinis nepramatymas pripjauti ariamą jautį.

Tėvas. Girdėti kažkoks šurmulys.

Motina. Čia turbūčiausiai Kazimieras lupeną įsikando.

Pokštas. (*tyliai*) Tragedinis nepramatymas pjauti ariamą jautį. (*Garsiau*) Tragedinis nepramatymas pjauti ariamą jautį. (*Kone sušunka*) Tragedinis nepramatymas pjauti ariamą jautį.

Pokštas atsistoja. Tėvai nuščiūva.

Pokštas. Pjauti ariamą jautį – tas pat, kas nepasilikti sėklai aruodo grūdų. Tas pat, kas geram pianistui, grojančiam su armoška, neapdrausti savųjų pirštų. Tas pat, kas...

Pokštas nutyla ir įsiklauso savo prakalbos aido. Jam nuo savęs yra ir baisu, ir didinga.

Tėvas. (*Motinai*) Tu girdi, koksai pianizmas. Ugniakalnis koks prabilo. Kuomi baigiasi nenormalinė, gili sėbrystė su knygom.

Pokštas: Prašom neužsižeisti už atvirą santykiavimą, tačiau tik gili sėbrystė su kokybiškom knygom išaria razumo vagą mūsų smegenyse. O rašto nepažinimas – tai ariamo jaučio suvalgymas.

Tėvas. Nagi, toliau santykiauk. Dėliok tąjį savo pramatymą.

Pokštas: Čia nėra ką dėlioti. Visas svietas kompaktiniai sudėliotas dailiojoje literatūroj. Išmokit permąnti knygas ir išmoksitė svieta.

Tėvas. Motin, koksai populizmas virsta iš mūs sūnaus.

Pokštas. Ko jūs toki pasyvistai? Ogi jūs estit persiėmę tuomi fatalizmu, kurs iš Rytų ateina. Visa kas jumis yra blogai, visa už jumis nulemta. Jautį, kad kas, tai pjauti. Visame aš tame pramatau trūkumą iniciatyvos. Atsisukit veidu į jūrą. Pakelkit akis nuo žemės. Būkit kaip anglokeltai. Jie ima iš jūros energiją, veiklumą ir iniciatyvą. Joks padorus anglokeltas neskerstų ariamo jaučio. Veidu į jūrą, ne profiliu. Veidu, kam pasakiau.

Motina. *(Tėvui)* Daryk, ką sūnus tavi prašo.

Tėvas. O kur toji jūra, motin? Ar tu bent žinai, maža daug?

Motina. Vaikeli, ir ko nesakei? Šitiekos metų tylėjai. Tėvus neraminai.

Tėvas. Kazimieras razumą kaupė. Matroso tarnystei ruošėsi. Į marę norėjo išplaukt. Uždarbiaut anglokeltuose.

Pokštas: Aš, tamistos tėve ir motina, ir daugiau pasakyti galiu. Aš, tamistos, jus stebėjau. Kokybę jūsišką vertinau. Kuomet paskutinįsyk, tėve, ėjot taisytis dantų?

Tėvas. Radikališkai vaikas prakalbo. Pikta man jo klausytis, bet tegu santykiauja. Į marę išplauks – nenugirsiu.

Pokštas: Tai štai kuomi baigės stebėjimas prasto lietuviško kūno. Baisus sveikatos skurdumas man metasi į akis. Menki, pakrypę vyriukai, išblyškę, be kraujo moterys, nususe, apšepę vaikai, ir visa tai flegmos persunkta. Tokia sveikata lietuviui dažnai neleidžia net juokties. Numuša visą ūpą. Pakelkim lietuvio kokybę, pradėję taisyt jojo kūną, tada jau galėsime taisyti ir jo išvidinį svietą.

Tėvas: Motin, gali įtikėti mūs matroso pramatymu?

Motina. Daktaras mūs Kazimieras. Antras po Basanovičiaus. Koksai gi iš jo matrosas.

Tėvas. Matrosu aš jį matau. Plaukia su burėm per marią su dideliu anglokeltu, ir nieko tame nepaveiksi.

Motina. O aš jo į marę neleisiu. Užpuola matrosus marioje įvairūs toki okeanai, net laivę gali apverst. Būna baisingo dydžio. Net jautį galėtų praryti toks peraugęs okeanas.

Tėvas. Viskas nuo laivės pareina. Jei laivė gerai suręsta, joks ūmus okeanas su uodega neapvers.

Pokštas. *(paliečia savo delnais tėvų pečius)* Ir vėl man iš jūsų girdisi tas baisus fatalizmas, paveldėtas iš Rytų. Atsukit gi veidus į jūrą. Pažvelkit jai į akis. Nebūkite jūroskeptikai, auginkite savyje jūrooptimistus. Tas reikalas iš jūsų užsispyrusiai didelio triūso, ne vieno dešimčio metų ir tolimiausio pramatymo. Nieko tame nepaveiksi. Pirmasai iš šių darbų, mano giliu įsivaizdijimu, turėtų būt mūsiškas jautis, paliktas iki vasarai išpildyt žemės arimui. Tai esti mano pramatymas. Aš sėbriškai prisirišęs prie mūsiško ariamo jaučio.

Pauzė. Tėvai žvelgia į rankas išskėtusį Pokštą su neslepjamu susižavėjimu.

Motina. *(žegnojasi)* Kunigas.

Tėvas. *(žegnojasi)* Viešpaties laivės matrosas. Liežuvį bandžiau išplėtoti. Dievo žodį nutildyt. Iš aukšto santykiavau. Štai koks esi tu, Kazimierai. Klaupiuos prieš tave nusizeminęs *(atsiklaupia)*. Atsuk mano veidą kur nori. Sutramdyk tokius nepramatėlius, du peraugusius okeanus be išvidinio svieto.

Tėvas klūpi, o Motina aprenkia Pokštą sutana.

[...]

3 S C E N A

1926 metai. Kaunas. Studenčių bendrabutis. Salė bendrabučio kambaryje sėdi įmerkusi basas kojas į puodą su vandeniu. Rašo atsakymus poezijos jai prisiuntusiems grafomanams.

Salė. *(rašo ir čia pat skaity)* Tamista Sopulijų Sūnaui. Už eilėraščius dėku, bet nesunaudosime. Ne iš ten, tamista, turi eiti geras eiliavimas. Ne į tą dvasios skylę savąją plunksną mirkai. *(Išdeda laišką į voką ir ima kitą popieriaus lapą)* Tamista Kelkraščio Dulke. Ir ką čia mums, drauge, atsiuntei? Ar tai vadini eilėmis? Iš kur ir pavyko surinkti tiek negražiausių žodžių? Ar tamistai tie keiksmožodžiai atrodo bent kiek erotiniai? Nuo šitokios draugo poezijos pas moterį ima šlapiuoti, kaip baisiai pats

išsireiški, vien tik liūdni paakiai. Nes baisiai liūdna yra, kai šitoki vyrai kaip tamsta pačią tyriausią meilę apvemčia ir suvalgo. Įtariu draugą pamėgus bjaurųjį Šopenhauerį, kurs irgi temato moterį tarpe gašlių sopuliu. Blogas žmogus esi, jei šitaip vaizduojiesi meilę. Meilė gyvena ant jausmo, o ne ant draugo keiksmų. Nedrįsk mums daugiau nieko sūst (*trypteli koja į puodą ir aptaško grindis*). Tamista, eik po velnių.

Įeina į antklodę susisukusi Milė.

Milė. Sale, kada tu miegosi?

Salė: Mile, tu mano draugužė. Kaip aš galiu užmigti, kuomet manyje susikaupė visas pasaulio liūdnumas. Man liūdna, gera, skaudu. Noriu skrist, numirt, prisikelt. Myliu Viešpatį, Tėvynę. Rusų nekenčiu. Jie šiaurės vilkai, jie baisūs, bet dar baisesni yra lenkai. Jie sutrypė Vilnių, išplėšė mūsų širdį. Žinai, ką aš tau pasakysiu? (*Pakviečia atsisėsti ir prisislinkti arčiau*) Pamerk į vandenį kojas.

Milė: Sale...

Salė: Nusprendžiau būt kaip Joanna. Kaip toji Joanna iš Francijos. Užlipsiu ant baltojo žirgo ir keršinsiu, keršinsiu lenkams, Vilnių nuo jų vaduosiu, pakol jie mane sužeis. Mile, ar aš stora?

Milė. Sale, ką tu čia paistai?

Salė. Lenkai yra kraugeriai, žalčiai, apsviję širdį. Sužeis jie mane... į pirštą, ir krisiu nuo savojo žirgo, ilgai lėksiu į prarają, savaites, mėnesius, šimtmečius, vis gilyn ir gilyn, iš kur jau, rodytų, niekas per amžius manęs neištrauks. Ir čia Jis mane susigaudys.

Milė. Kas yra Jis, Sale?

Salė. Nežinau. kažkas, ką aš taip mylėsiu (*užsimerkia*). Aš net ir dabar taip Jį myliu. Pabudo manyje moteris, o kur ją padėti, kam įsiteikti, kaip puokštę balčiausių lelijų? Viską jam atiduočiau, visą save ir tave, Mile, man nieko negaila. Tik kur Jis – tas jaunikaitis? Vedęs, vaikuotas, kunigas – niekas man nesvarbu. By tik būtų ne lenkas. (*Staiga sugriežtėja*) Mile, aš paprašiau sumerkti į bliūdą kojas.

Milė. Sale, bet aš nenoriu.

Salė. Nenori, kad būčiau laiminga?

Milė. Noriu, tik nežinau, kaip čia padės mano kojos.

Salė. Mile, ar nieko nejauti?

Milė. Nu ne.

Salė. O aš – jautri. O Jis – dar jautresnis. Į mane Viešpats sukrovė visą pasaulio jautrumą, o į Jį dar kita tiek. Ir jei dabar Jis įeity...

Milė. Sale, bet kas Jį įleis. Trečia valanda po pusiaunakčio. Ir čia gi merginų bendrabutis.

Salė. Toki jaunikaičiai kaip Jis dažniausiai įeina per langą.

Milė. Kunigas. Ir dar vedęs. Lips pas tave per langą...

Salė. Aš nežinau, kada ir kur Jis į mane įsilips. Gal Jis jau stovi už durų. Gal tik dar eina gatve. Gal iš viso negimęs. Gal miršta niūriausiame hospitaly baisiausiose kančiose. Bet, Mile, jei Jis įeis, o tu savo kaulėtų kojų nebūsi paslėpus į bliūdą, Jis užuos tavo pėdų dvoką. Ir durs pirštu į mane: štai tu kokia, pasakys, aš visą savo gyvenimą stengiausi tau paaukoti, o tu, pasirodo, dvoki. Ar šitaip paprastai elgiasi padorios Joannos iš Francijos?

Milė klusniai įleidžia kojas į dubenį.

Milė. Sale, tu mane gąsdini. Su šitokiu jautrumu baigsi savo dienas saužudyste kraupiausia.

Salė. Saužudystė – ne išėjimas. Be to, mano dienos kaip šventė, kaip greitas Joannos jojimas, skubėkit mane prisivyti, žydėsiu tik tam, kas bus pirmas. Mile, tu tokia graži, tokia išmintinga, tave ir dvokiančią pamils, prakaituotą, o aš stora, baisi, man reikia eliuminuoti visus kenksmingus kvapus, kuriais pasižymi moterys. Taip laikiu ir taip bijau to pirmojo susitikimo. Taip noriu, kad būtų nepaprasta, kai Jį pagaliau pamatysiu. Noriu gėlių, žirgo noriu, kad lenkas kur nors stovėtų, piktas toks, su kardu, ir Jis mane gintų nuo lenko. Kad jūra aplinkui būtų, o aš, joje įsibridus, prakaitą kojų skalaučiau. Ir ten Jis mane susirastų. Sale, man pasakytų, lipk pagaliau į batus, nėra man taip stipriai kenksmingos prakaituojančios tavo pėdos. Kiek čia to mano gyvenimo. Sukąsiu

dantis ir iškęsiu. By tik būtum kartu. Mile, ar tau kada nors tekę matyti jūrą?

Milė. Sale, tu nejuokauji? Rimtai aš tokia graži?

Salė. Mile, tu tarsai nužengus iš Michelo Angelo drobių.

Milė. Protingas tu, Sale, žmogus. Lėkim iškart po kvotimų tiesiai prie Baltijos jūros.

Salė. Putiną vos tik išlaikę.

Milė. Dieve, koks jis man gražus.

Salė. Jūra tokia slėpinga.

Milė. Viešpatie, dovanok (*žegnojasi*). Nesiruošiu aš kėsintis į tavo kariaunos vyrus. Leisk tik man tyliai jį garbinti, slapčiomis juo žavėtis tavo altorių šešėly.

[...]

7 SCENA

Paryžius. Oskaro butas. Oskaras sėdi prie stalo veidu į žiūrovus. Pokštui pasiūloma sėstis priešais, nugara į žiūrovus. Pokštas atsisėda. Tačiau jaučiasi nesmagiai, vis nori atsisukti į žiūrovą. Atsistoja, išsitraukia kompasą, nustato kryptį ir, grįžęs prie stalo, atsisėda greta Oskaro. Šis įtartinau nužvelgia keistai besielgiantį svečią.

Pokštas. Nekreipkit dėmesį į mane. Laikaisi tokios orientacijos. Taip vadinamai – veidu į jūrą.

Oskaras. Koks gi reikalas mesjė atvedė į mano Pari namus?

Pokštas. Tautinis-patriotinis. Kalbėsiu be užlinkimų, formalinių nesklandumų, tiesiog kaippo politikierius tamstai politikieriui ir mūsų šaliai ambasadoriui Francijos tautoje. Noriu sutelkti emigraciją.

Oskaras. Sutelkti prie konkret tikslo?

Pokštas. Sutelkti į vieną krūvą.

Oskaras. Į kokią, jei ne sekre?

Pokštas. Dar, po teisybei, ieškau. Žadu išžvalgyti Kanadą, Pietinės Amerikos plotus ir baisiai mane masina Afrikos tuštuma. Tad tiesiai į jus ir kreipiuos: ar, tamista Oskarai, teiktumėtės palikę judrų Paryžių ambasaduoti Angoloje, į kur aš tamistai siųščiau darbingus, sveikus lietuvius?

Oskaras. Kiek netikėtus siūlymus.

Pokštas. Tamistai netikėtus, o mano seniai pramatytas. Bet gal jums pirma išdėliosiu visa nuo pagrindų.

Oskaras. Kafė olė, kafė juoda, pypkę, sigar, papirosą? Vynas raudonas, baltas, iš la Provans, Božolė?

Pokštas. Bananą, jei, tamista, turite. Bandau ant savęs pramatyti, kaip toji maisto egzotika veikia lietuvišką kūną. Turiu vertingų stebėjimų. Nesukelia Afrikos vaisius many anei triedimo, anei pilvo bausių skaudulių. Vadinasi, gali lietuvis, gyvulio atsisakęs, misti vien tik egzotika ir šitaip save pasisėti juodajame kontinente.

Oskaras. Atleiskite, mesjė...

Pokštas. Pokštas.

Oskaras. Bananų, deja, ekskiuzmua, nuo prigimties nevartuju. Ar teiktumėtės ananas?

Pokštas. Šitą sunkiau praryju, bet reikia lavinti kūną, išbandymams ruošti lietuvių. Neškite šen ananas. Kaip sakoma, ana nas, o mes jau, taip sakant, jejo (*juokiasi, bet supratęs, kad Oskarui nejuokinga, susitvardo*). Atleiskite, nešvankauju.

Oskaras pakyla ir nueina atnešti ananaso.

Pokštas. Tai šit kaip, gerbiamas Oskarai. Skaudu man tai jums sakyti, triauškinant ananas, bet mūs neprigulmingumas neturi jokios ateities šiųdienėje Europoj. Iš karto užbėgu iš priekio jūsiškiems argumentams. Ten, kur tauta dabar stovi, ilgai ji neišstovės.

Pokštas atsistoja ir įsijautęs ima vaikščioti po kambarį.

Oskaras. (*iš buto gilumos*) Kontinua, mesjė Pokšt. Plaunu jums ananas.

Pokštas. (*tyliai sau pakartoja*) Ilgai ji neišstovės. (*Garsiai*) Mūs neprigulmingumas, mano giliu

pramatymu, tėra tik šviesus meteoras, žybtelėjęs danguje. O mano tikslu apskaičiavimu, gyvenant apsupime tarp ruso, lenko ir vokiečio, mums likę gyvuot maža daug penkiolika, dvidešimt metų.

Pokštas laukia Oskaro reakcijos, tačiau jos nėra.

Pokštas. Kokis iš to išėjimas, klausiate jus manęs? Atsakau. Planinė emigracija. Siūlote man kafė ir stebitės, kodėl aš – lietuvis Kazimieras Pokštas – siūlymo jūsų nepriimu? Jis tautiškai neteisingas. Patriotiniai nebrandus. Tūkstančiai mūsų piliečių savo raumenų pajėgas atiduoda brazilui, čiliui, kolumbiui, urugviui dirbdami jų plantacijoj jūsų primėgtą kavą. Ar jie toje saulėtoje terpėj tarp džiaugsmingų žmonių, mėgstančių tango, vyną ir nuogąją moteriją, ilgai pasiliks lietuviais? Griežtai jums tvirtinu: ne. Nespės per pasaulį pereiti nė kelios dešimtys metų, kai buvusi jų lietuvybė bus sumalta į kavą ir kitataučių vartojama kaipof kafė olė.

Pokštas laukia Oskaro reakcijos, tačiau jos ir vėl nėra.

Pokštas. Klausiat manęs taipogi, ar aš nesušalau? Kas žino, gal man ir šalta. Vėsoka yra jūsų bute. Bet netgi jei aš stovėčiau sušalęs į ledo statują, neleistina būtų lietuviui, savo tautos patriotui, o tokis tamsta ir esti, sviesti į židinį anglį ir tuomi mane išsaugot. Iškart atsakau kodėl. Kadangi mūsų lietuvybė, be pramatytos tvarkos išmėtyta po Naujorką, Bostoną ar Čikagą, naudojama kaipoj įrankis kasyklose anglį išgaut. Kiek ji ilgai dar tvers tamsioj, prakaitingoj šachtoj? Šimtą, tūkstantį metų? Dvidešimt maža daug. Toliau tie lietuviški muskulai pataps amerikoniškais, daininga lietuvių kalba išvirs į šachtiorų slengą ir vėlei mūsų lietuvybė traginiai bus sukūrenta Žiemų Amerikos pečiuose.

Oskaras: Atleiskite, mesjė Pokšt. Jeigu jums šitaip šalta, galėčiau atnešti malkų.

Pokštas: Ne, gerbiamasai Oskarai. Man šalta yra vidujiniai. Išoriniai aš prakaituoju, kaipoj Žemės žmogus. Karšta esti Paryžiuoj. Bet giliai patriotiniai, tautiniai aš šalu. Ir baisiai mane prišildytų jūsų apsisprendimas ambasaduoti Angoloje ar kurioje kitoje Afrikos šalyje. Tiktais ten aš dar pramatau tinkamą žemės tuštumą, kurioj ilgainiui iškiltų rezervinė Lietuva. Kasmet iš manęs jūs gautumėt dešimtis tūkstančių vyrų, o taip pat moteriškių, kaip aš vadinu, lietuvnešių, netelpančių Tėvynėj. Jums būtų šventa pareiga apsaugoti juos nuo kontakto su juodaisiais piliečiais, kadangi, manau, neatleistina, jei dar silpna lietuvybė imtų keist odos spalvą. Kaipoj pasiuntinys jūs tvirtai prižiūrėtumėt lytinį jų gyvenimą, tautiniai reguliuotumėt masinį ištvirkimą. Reikiant stabdyti gimimą – diegtumėt susilaikymą. Pakankamai prisikaupus ir taip gausiems maisto ištekliams, leistumėt išrinktiesiems, labiausiai viltingai nuteikiantiems ir lytiškai pajėgesniems apsėklinti vieną ar kitą kaimyno tautinę moterį. Ilgainiui, kuomet sustiprėtų rezervinė Lietuva, galima būtų pajungti bendram lietuvybės reikalui ir juodąją moteriją. Juodieji lietuviai taptų didele parama pradedant santykiauti su juodaisiais kaimynais. Meistriškai išplėtoję savo agrarinį ūkį, išstatę juodąjį Vilnių – rezervinę mūsų sostinę, taipogi ir juodąjį Kauną, jei Vilnių vėlei užgrobtų kaimynas juodasis lenkas, mes duotume savo kaimynams geresnio gyvenimo pavyzdį. Taip kad per du šimtu metų Afrikos kontinentas taptų plačiai užusėtas juodai baltais ir spalvotais mūsų tautos patriotais. Tuomet jau galėtume grįžti ir pagrūmoti lenkui, vokiečiui arba rusui viso labo pirštu. Ir kaipoj prisiminimą, iš skausmingos nostalgijos atkurtume pirmąją Lietuvą, suniokotą ir nutautintą barbarų svetimų. Tokią aš kaipoj politikas matau vienatinę išeitį šviečiančiam danguje ir būsimai užgesintam mūsų tautos meteorui.

Į kambarį grįžta Oskaras, vienoje raukoje nešinas kalaviju, kitoje padėklu su ananasu.

Oskaras. Atleiskite, mesjė Pokšt. Ar matote, ką jums nešu?

Pokštas. Suprantama, gerbiamasai Oskarai.

Oskaras. Tai yra ananas.

Pokštas. Kaip jau pirma minėjau savoje nešvankybėje, kad jau taip ana nas, mes skolingi neliktume. Fu, kokis aš vulgarinis.

Oskaras: Nežinau, mesjė Pokšt, kaip jums... Asmeniškai man ananas nė iš tolo neprimena juodos lietuviškos duonos. Į baltąjį tautinį lašinį jis irgi nepanašus. Šeršė, lietuvybės drauge, skirtumo nuo cepelino. Prapjovęs jį nesurasi nė grumstelio mėsos. Manau, kad gražus mesjė planas pirmiausia

skaudžiai pakirstų mūsų tautos kulinarinį, pilvinį patriotizmą. O iš ten jau tiesiausias kelias prie varlių prisivalgymo ir kitokių bžitkumų. Štai kur mesjė klaida. Giliausioji lietuvybė slypinti skrandžio sultyse.

Pokštas: Aš, tamista, juk ne pramogai kuriu išėjimo planą. Mane tai verčia daryti politinis padėjimas. Tik paaukoję savitą lietuviško pilvo tautybę, galėtume išsigelbėti nuo didesnės aukos.

Oskaras: Norit, atskleisiu jums paslaptį, kurios jūs, giliu mano prašymu, visuomenei neišduosit.

Oskaras padeda padėklą ant stalo ir atsisėda į savo vietą. Pokštas klesteli į kėdę šalia Oskaro. Vyrai pasislenka vienas prie kito.

Oskaras. Atsiduokim (*pakelia pirštą į viršų*).

Pokštas. Viešpačiui?

Oskaras. Mėnuliui.

Pokštas. Kaip tais?

Oskaras. Sakau tai kaip ambasadorius, tautos priskirtas Pari. Pusė Mėnulio nakčia nusivoš ant Rosijos. Et fine. Rusija sunaikinta. Lietuva rytuose turi platų pasienį su neutraliu Mėnuliu. Galima megzti santykius, siųsti jį diplomata, vargšus kolonistus. Rankioti meteorus, kraterius užsėt. Žodžiu, kaimynas ramus, patikimas, kaipo belgas.

Pokštas: (*sutrikęs priima tai kaip pokštą*) Mes kartais, politikieriai, mėgstam kalbėt metaforiniai, bet kitąkart dėl puošnybės suaukojam aiškumą. Sakykite, kaip tai atrodytų išdėliojus realiniai.

Oskaras. Rusija – jums realu?

Pokštas. O kaipgis, gerbiamas Oskarai. Kartais net nejauku nuo šito jos realumo.

Oskaras. Mėnulis – jums realu?

Pokštas. Suprantama, negi Mėnulis būtų tik išmislo fikcija, padarinys vaizduotuvės.

Oskaras. Tai kas jums čia metaforinio? Du realūs dalykai krenta vienas ant kito ir vienas kitą priploja.

Pokštas. O, tarkite, kodėl pusė, kaip jis atsidalins?

Oskaras. Simplė (*kerta kalavijū per ananasą ir šis skyla pusiau*).

Pauzė

Pokštas. Ar jūs su kuo nors konsultavotės? Įspėjote Tautų Sąjungą? Lietuvos vyriausybę?

Oskaras: Konsultavausi? Su juo (*pakelia į viršų pirštą*).

Pokštas: Mėnuliu?

Oskaras: Viešpačiui. Aš, mesjė Pokšt, per jį gaunu įvairių televizijų. Valgykit ananas.

Pokštas: Bijausi, kad nebesuvalgysiu.

Oskaras: Įdomios yra televizijos. Man buvo kraupus atradimas, kuomet atėjo žinia, kad tai lietuvybės darbas buvo atvežti į Graikiją tuos iškilius lietuvius: Sofoklį, Homerą, Sokratasą. Jaučiausi, kaip kad mesjė, sunkiai beįtikėdamas mėnuliškom galimybėm. O dar kuomet sužinojau, iš kur jie tuos vyrus atvežė.

Pokštas: Gerbiamas ambasadoriau. Mane nuo jūsų pramatymų išmušė tautinis prakaitas. Jaučiu, kaip mane jis visą persmelkia vidujai.

Oskaras. Man tai pažįstamas jausmas. Ir žinot, iš kur atėjo tie iškilūs lietuviai? Valgykit ananas. Iš saulėtos Atlantidos. Girdėjot, ko ji nuskendo? Nagi nebepakėlė išaugusios mūsų lietuvybės. Daug jos prisigamino, o laivybos nebuvo, nebuvo jūrinio mąstymo. Teisybę jums pasakysiu, netgi uostų nebuvo. Žodžiu, nebuvo sąlygų saugiai išemigruot.

Pokštas: (*braukdamas nuo kaktos prakaitą*) Labai man yra pripažįstamas šis lietuvybės bruožas.

Oskaras: Nepakėlė žemynas sudėtingos tautos, nu ir kapituliavo, pasinėrė po vandeniu.

Pokštas: Dėku jums, ambasadoriau, už gausingas vaišes ir netradicišką matymą mūsų pasaulinės kilmės.

Pokštas atsistoja, ieško, kur čia išeiti, blaškosi po Oskaro butą.

Oskaras. Tada jie gyveno po vandeniu. Dugną rugiais apsejo. Labai tauta gyvybinga. Kariuomenę stiprią turėjo. Bet koks tas karas po vandeniu. Strėlės plaukia lėtai. Radosi pranašų,

manusių, kad reikėtų lipti į kontinentą. Lipo, bet buvo tokie dvasiniai milžinai, kad kontinentas po kojomis lūžinėjo kaip ledas. Todėl dabar taip nukandžiota atrodo mūsų Europa. Teko išsidalinti. Gaila buvo žemyną po vandeniu nuskandinti. Vieną jau taip nudaigojo. Žodžiu, išlipo kas kur. Išsiplėtė, nutautėjo. Naujakalbių prisigamino, graikiškai prakalbėjo. Romėnus bandė vaizduoti. Ir laukė tūkstančius metų, baisiausių vargus kentėjo staugdami į Mėnulį patino vilko balsais. Jednak Mėnulis ir bus tas pakojinis pagrindas, kuris visus lietuvius galės krūvoje išlaikyti. Nes žemės liesi kontinentai neturi tokios jėgos, kuri pakeltų šią tautą. Išėjote, mesjė Pokšt. Pabūgote televizijos. Nelengva prisipažinti sau praeities didybė.

Pokštas grįžta ir atsisėda greta Oskaro.

Pokštas. Aš čia, gerbiamas Oskarai. Atkirskite man ananas. Ir žinote, gal geriausiai išjunkime televiziją. Baikime politikuoti. Kartais labai mane vargina amžini, nenustojantys politikierių debatai. Norisi kartais žmogiškai, be skaudulių pakalbėti su protingais tautiečiais iš lietuviybės elito apie mūsų sunkumus.

Grindys, neišlaikiusios lietuviybės, įlūžta, ir jiedu prasmenga.

U Ž D A N G A

II VEIKSMAS

[...]

6 SCENA

Pokštas Madagaskare

[...]

Dabar, būsimieji tautiečiai, apie mūsų žmogų, kurį, audros šičia primestas, garbę turiu atstovauti.

Mūs tolimesiai protėvis visą tautos jaunystę kovėsi su miškais. Bandė jis sau atkovoti duoną derlingo ploto. Tamsiojo miško peizažas bei apniukęs dangus didino jo paniūrimą, būdo flegmatizmus. Žmogus išsivystė neįprastas, bet toms platumoms tipingas: nelinkęs per daug į kalbas ir mėgstantis lėtą galvojimą. Kartais gerokai pristingęs nerviško pajėgumo, tuomet įvairiai išsiliejantis: arba su kilpa ant kaklo, arba kaimyną kapot. Dailiojo meno genijų, taipgi mokslo kūrėjų mes didelių neprigimdėm, bet dėl to ir bandysime su jumis prisimaišę, genų baisioje maišalynėje genijų propaguoti.

Brangūs madagaskariai, mūsų tauta, pripažinsiu, skaitlingumu negausinga. Stip-riai mes atsiliegame savo kultūriniais ištekliais, taipgi materijaliniais nuo pirmaeilų tautų. Bet neslėpkim ir kito: jūs pasyvumo laipsnis bei nerūpestingumas lepioje gamtoje įpratino mūsų pasaulį kreiptis į jūsų tautą švelniai, bet be užuolankų: barbarai, juodašikniai arba tiesiog laukiniai.

Jeigu jus domina klimatas, tai pasakysiu tiesiai: jis mummyse yra keistas. Pusę metų mus gaubia baltas totalinis sniegas. Anei gali jo nuvalgyti, anei kitaip išragauti. Vasara mummyse trunka trejetą mėnesių. Priešingai negu žiema, vasara mėgsta tikslumą. Baigiasi vos tiktais atverti rudens kalendorių.

Mūs augmenijos bujojimas ne toks aktyvus kaip šičia. Auga tiktais kas iš anksto sutarta ir pasodinta. Jeigu ką nors primiršai – nebeužaugi savaime. Toks yra mūsų žmogus, tokie yra gyvuliai, toks tad yra ir augalas: laukiantis, kolei kitas jo likimą nulems, stingantis savyje veiklumo ir iniciatyvos.

Vasaros derlių nuėmęs mūsų platumų žmogus devynis ne vasaros mėnesius sėdi lyg moteriškė kūdikio laukime. Tautos aplinkui mus, taipgi rūsčios, šiaurinės, užata-kavo šaltį ir su žiema pasirašė tvirtą, netrikdomą sutartį. Mūs gi tautos diplomatai nesugebėjo sutarti anei su mūsų žiema, anei

su broliškais lenkais. Lenkus mūsų tautiečiai taipgi, tikiuos, atsiveš. Galima bus paliesti bei patampyt už krūtinės. Lenkai šito nemėgsta, betgi mes jų neklausim. Karvės mums reikalingos tam, kad išgautume pieno, taipgi jos duoda mėsos. Lenkas mažiausiai naudingas mūs kasdieniame ūkyje. Betgi išorės priešą, net ir juodajam žemyne, lepiame kontinente, tautai į krūvą sutelkti apsimoka augint.

Vasarą mūsų tautiečiai linkę nekęsti lenkų, žiemą jie linkę nekęsti aptariamoms žiemos. Mano paniekintas švedas, kirviais medį žalojantis, turi taipogi žiemą. Gal net ir atšiauresnę. Betgi jis jai sugalvojo begalę kontrargumentų. Pečiai, taipgi kaliošai bei kaučiukiniai paltai – tai, kas apsaugo švedą nuo žiauriosios žiemos. Mūsų tautiečiai nepratę drąsiai nešioti kaliošų, suserga, nes prašlampa, na ir tuomet jau bažnyčioj per Visagalio gerbimą laibą lietuvių krūtinę drasko ne terorizmai ar užplanuoti sprogimai, betgi įprastas, tautinis, nuosavas kosulys. Tai ir papildo mūs siekj apsigyvent krūvoje su žmonių juoduma bei tuo pačiu išsigydyti amžinus mūs palydovus: kosulį, taipgi ir slogą.

Toks būtų trumpas pristatymas būsimos jūsų bičiulio – mano baltosios tautos. Dargi įspėsiu vyrus: moterys mūsų gražios. Modeliai vėlgi įvairūs, bet tik viena spalva. Visos baltos kaip pienas. Norint šiek tiek užutamsinti, galima palaikyti pliažuose ir ant saulės. Josios tuomet paruduos. Tačiau dar nė viena mūs platumų moteriškė saulėje tiek neišbuvo, kad iš odos išgautų jūsų spalvinį gymį. Taipgi galiu prognozuoti, kad pirmuosius metus josios atrodys baikščios. Tuo nevertėtų stebėtis. Mūs balta bobija apie Afrikos vyrus ne per daug nusimano. Jos susidariusios nuomonę, kad juodieji piliečiai laipioja po medžius beigi iš medžių dairosi kokią savo pilietę iš bandos nusitverti bei su ja pabuvoti kūno malonume. Primitytinai prašau, iš pirmųjų dienų nesiskubinkit lįsti su kvailais pajuokavimais prie baltųjų panų. Jas nuo to gali ištikti multikultūrinis šokas. Vėliau įsitikinsit patys, kaip mūs nereiklios merginos moka mielai, maloniai ir nuoširdžiai santykiaut.

Taipgi įspėsiu moteris, juodųjų piliečių žmonas. Mūsų vyrai įpratę matyti moters krūtinę dviem gyvenimo atvejais. Kuomet jie dar būna kūdikiai, motinos jiesiems atkiša pieno pripildytą papą. Kai tik pienas pasibaigia, kūdikis sustiprėja, vaizdas į moters krūtinę tampa jam uždraustu. Antruoju gyvenimo atveju vyrai mato krūtinę tik prieš artėjančią sueitį. Kuomet atrastoji pana, gyvenusi jo svajose kaip *persona grata* arba, mūsų tariau, buvusi ilgą laiką jo pageidaujama asmeniu, tampa jo moteriške. Į juodąjį kontinentą suplūdusi mūs vyrų gali labai nustepti, išvydusi tiek besimėtančios, net skuduru nepridengtos intyminės medžiagos. Ypač bijau dėl jaunimo, kurį jūs tautos atvirumas stebintų kone labiausiai. Mat mūs nepatyręs žmogus gali klaidingai galvoti, kad čia jau ir bus tas žadėtas antrasai gyvenimo atvejis bei drąsiai be įspėjimo pult ant juodosios panos.

Betgi aš vėl išsiplėčiau kalbėti jums dalykus, kurių negaliu nei parodyti, anei duoti paliesti. Tad ar nebūtų verčiau aptarti mums kitą reikalą, kurio nei dabar, nei vėliau jūs prisiliest negalėsit. Tai mūsų tautos istorija, tapsianti taipgi ir jūsų.

Brangūs madagaskariai, mūsų tautos sąkeleiviai. Šalis, kurią jums čia privešiu, viduramžių gūdomoj stovėjo kaipo gigantas: nuo jūros ir ligi jūros. Tad bendrumą jau turime. Jūsų didinga valstybė kaipo atplyšęs lieptas nuo Indijos Okeano lig Mozambikos sąsiaurio primena mūsų senovę. Neprisiimu gilintis, ar mūs neskaitlingai tautai šitiekos jūrų reikėjo, bet toks siekis yra. Mūsų kilnus pilietis, jūrų dviejų neturėdamas, jaučiasi tarsi vežimas, vežamas vieno rato, tarytum jauna amazonė, kuriai priverstinė gintis suardė krūtinę simetriją, kaip toji ežero valtis, varoma vieno irklų ir antrojo neturėdama sukdamasi ant vietos, kaip nelaimingas vyriškis, kuriam lengvabūdė gamta įdavė brangų kapšelj giminei prasitęst, betgi gyvybės kiaušinj jam tejdėjo vieną. Yra pasaulis tautų, kurios neblogai išsiverčia jūros užvis neturėdamos. Yra ir tokių pasaulis, kurioms užtenka vienos. Bet gi gyvena didžiosios, valdančios mūsų srietą: rusai, madagaskariai, jankiai, taipogi mes, kurios į vienatinę jūrą savęs netalpina padėt. Tad kurkime bendrą gerabūvj. Suvienykim savo siekius ir jūrinius troškimus. Raskime, kuomi galime prisidengt mūs šiknas: jūsiškas – šokoladines, taipgi ir mūsų baltas. Plotą, kurio čia yra tuščio ir nenaudojamo, visą

žmonėm apsisėję, savo pilietį kursime kuomi labiau vertikalinį. Jums, juodiems primityvams, mokslo žinių neragavusiems, tą dar keblumas suprast. Jūs žmonijos kūrybą matote perdėm gulinčiai, taigi plokščiam lygmeny. Menka yra, kas plokščia. Menka yra, kas sukurta drastiniai prisiartinus arba pripuolamai. Gabų pasaulio pilietį kurti privaloma nuodugniai, kuomi giliau įvarant savo išmanymo sėklą.

Nagi priėjo metas žodžių tuščių atsisakant jums ištarti svarbiausiąjį, tą, kurs nuo šios akimirkos jus visame lydės. Jautriai manęs klausykite savo juoda širdimi bei plikomis krūtinėmis. „Lie“ – tai kuomet žmogus pradeda pratartį apie lietu, bet užubaigti negali. „Tu“ – tai kuomet mes kreipiamės į draugą, taipgi į priešą bei į juodašiknius. „Va“ – tai nustebeš šūksnis, regintis senąjį svietą, kurs su nauju susimaišęs ateitį nužymės. Dabar, aritmetikos mokslo su visam neragavę, bandykite tai sudėti. Juntate, kokią jėgą įgauna nauja jūs tėvynė. Juntate, ant kiek „lie“ skambiau už buvusį „ma“, girdite, ant kiek „tu“ mieliau už slavišką „da“, bei ant kiek konkrečiau žmoniškas mūsiškas „va“ už jūs gyvulinį „ga“ – žąsų bei kitų sparnuočių paukštiškąjį gagenimą. „Ma“ ir „da“ mes pakeisim, „ga“ savaimė išnyks kaipo baisus rudimentas. Lieka neišimtos „skaros“. Siūlau jas iš šiknos dėti į žodžio priekį beigi pridėjus priesagą šitaip mūs šalį ištart: „Skarotoji Lietuva.“ Tad buvusį savo vardą dalinkite iš dviejų, liekaną prisidėkit bei prie jos pripliusuokit čion atsikraustančią tautą. Nugį bandykit ir vėl. Daugel kartų bandykite. Atimtį, supliusavimą beigi žiaurius padalinimus. Visa mes tai išgyvenome. Visa tai teks išgyventi ir jūsų tropiniam protui, dar nelabai įpratusiam prie mūsų žmonijos lygčių.

Nagi drauge: „Lietuva.“ Taigi ir dar vieną kartą. Kartokit, kartokit, kartokit. Tarkit, kuomet jau manęs ir kvapo čionai nebebus. Pratinkitės šiuo žodžiu visą save išlieti. Moterį pamylėdami, savo dievus gerbdami, gimusį sūnų matydami. Ir laukit, kuomet prisišiu jums giminingą valstybę šiaurės baltųjų piliečių, kartojančių tarpe savęs pažįstamą jums užkeikimą.

U Ž D A N G A

III VEIKSMAS

[...]

5 S C E N A

Salė drauge su Slibinu Literatu važiuoja į Maskvą.

Salė. Draugai, mano artimos galvos. Mūsų vieningoj krūtinėj plaka širdis alkana. Stovime veidu į antžmogį, smingame tiesiai į jį. Nebetampykite man jausmo, tarkite jojo vardą.

Slibinas Literatas. Josifas Visaryjonyčius, ryjantis be paliovos.

Salė. Josifai Visaryjonyčia, tąsyk suvalgyk mane, išmaudyk mane savo meilėj, kurią tu tautoms dalini. Esu tik eilinė moteris, eilinės žmonių padermės per nesuprantamą klaidą apdovanota jausmu, kuris tarp eilinių žmonių atsako nesulaukia.

Slibinas Literatas. Sale, tau pinasi kojios, taipgi linksta galva.

Salė. Tatai gal nuo ilgo ėjimo į nepaliaujamą kairę. Sakykit, draugai bendragalviai, ar aš jam tinkama partija, ar antžmogis, kaip ir mes, leidžia dienas kairėje?

Slibinas Literatas. Josifas Visapraryjantis nėra kairėje kaipo mes. Josifas Visapraryjantis – pati kairės giluma. Prisiekus Visapraryjantį, nėra daugiau kelio į kairę.

Salė. Neškit tuomet jam mane. Skandinkite manąją meilę giliausioje kairėje. Lai mano alkanas kūnas tampa odoj išrašyta poema apie antžmogį. Kuomet jam mane nusinešite, nupieškit brangius viršelius ir leiskit Visapraryjančiam iš lėto manęs atragauti.

Slibinas Literatas. Įspėjame, tai pavojinga. Nes Visapraryjančio meilė savo astringajai partijai gali draugėj su bučiniu ir mylinčią širdį išplėšt.

Salė. Kaip aš ilgai šito laukiau. To, kuris atragautų dainuojančios mano širdies. Kuris palytėtų ne

lūpas, ne kaklą, taipgi krūtis, betgi jautriausiąją dalį, tą, iš kur liejasi meilė. Daugelį kartų liepiau savo mylinčiai širdžiai traukti gyvenimo himną. Dainuoki, širdie, gyvenimą, šitaip jai prisakiau, galgi tuomet ir gyvenime tau kas nors atsilieps.

Slibinas Literatas. Netrukus pakilsime laiptais, kurie mūsų keturias galvas tiesiai pas antžmogį ves. Nagi, statykime kairę ant laiptų stačios pakopos. Drąsiai pastatę kairę, vėlgi statykime ją. Taipgi ir dar kartą kairę. Kairę ir dar kartą ją.

Salė. Sustokite jo nepriėję. Taip iš eigos negaliu. Tarkit bent keletą žodžių, kaip jis atrodo – antžmogis?

Slibinas Literatas. Visa, kas tik jį supa, spindi raudonume. Ten, kur yra pažymėta antžmogio dydžio pėda, joks padorus kapitalas nebepraeis niekada. Veidas jo iš toli šviečia kaip tekanti saulė, ir tik arčiausiai priėjęs bruožus pažinti gali. Šitąją kaitrą nustato jo Visalemiantis balsas, jo Visaregė akis bei Visarūkstanti pypkė.

Salė. Gana man jo išorę piešti. Leiskite jį jo vidų. Nuogą jam neškit mane, be įmantrių viršelių, kuriuos kartą kitą pavartęs turinį gilų pravers. Jokia geidulinga tauta taip jam savęs neatvers kaipo antžmogio meilės trokštanti moteriškė.

Slibinas Literatas. Tadgi statykime kairę ir dar vieną kartą ją. Kairę, kairę ir kairę – tokia vienakojų dalia.

Salė. O, Visaryjantis antžmogi, jaučiu jau iš tolo tave, kaip nuoguma pirtyje jaučia artėjantį garą. Ar tavo įkaitinti akmenys jaučia, kaip prie jų braunasi meilės ištroškusi Salė?

Slibinas Literatas. Kairę ir dar kartą ją. Kairę ir dar kartą ją.

Salė. Stokite, bendragalviai, nešantys jam mane. Aš Visaryjančio balsą Rusijos toliuos girdžiu. Sako jis man, kad žmogų reikia pirma įveikti. Tvirtina, kad be kraičio tesam galvijų banda.

Slibinas Literatas. Kairę ir dar kartą ją. Kairę ir dar kartą ją. Kraitis, kuris jį pradžiugintų, esanti mūsų tauta.

Salė. Ką gi, Visapraryjantis turi dovaną gauti, jei užu tai gausiu meilę, nerastą žmonėse. Josifai Visaryjonyčiau, antžmogi žmonėse, žmogų reikia įveikti, tadgi įveik mane. Išbandyk mano meilę, aistrą užmušk manyje.

Slibinas Literatas. Kairę ir dar kartą ją. Kairę ir dar kartą ją. Priėjome pačią gilumą. Nuo čia kad ir kur benužengsim, liksim dešinėje.

Balsas. Bolševikų kalė. Raudona intrigantė.

Salė. Draugai bendragalviai, kas tai?

Slibinas Literatas. Nepaisyki, Sale, tai kraitis. Tokis jau kraičio likimas – jį būtina vyrui išduot. Stovėk, moterie, kaip stovėjusi, veidu į Visapraryjantį. Į tautą nesidairyk. Vos tik atgal atsisuksi, Josifas Visaryjonyčius pavers tave akmenimi.

Salė. Bet kurgi tas mano antžmogis, antmylimasis ant žirgo?

Slibinas Literatas. Visapraryjantis čia. Netrukus jis mus pamylės visa pamilstančia meile.

Salė. Galit mane prilaikyti, drastiniai jį pajutau. Antžmogis mane skaito. Štai kokis yra atsakas į nežmonišką meilę. Šitaip yra traukiama bobiškos meilės rakštis. Tu jam esi poema, jis yra tavo skaitovas. Tu – užrašytas žodis, jis – tave atrakinanti, išimanti akis. Pirštą savo paseilėjęs verčia mane jis ant šono. Neatsiplėš nuo manęs, kol su visam neužvers. Poema ir jos antžmogis. Amžiams paliksiu jame. Visapraryjantis Josifas, visa pamynusi Salė. Aš, draugai, kaipo užraktas, senas ir surūdijęs, daugelį metų kentęs užurakintą save. Jokis raktas netiko, jokis, išskyrus šitą. Koks nenusakomas gėris visiškai atsiverti, eiti giliausiai į kairę, maudytis jos smagume.

Slibinas Literatas. Kairę ir dar kartą ją. Kairę ir dar kartą ją. Visapraryjantis Josifas Salės poetizme.

Salė. Neškit mane iš čia, Visapraryjantis baigė. Mano ieškojimams galas, aš esu užversta. Žmogų reikia įveikti. Juo labiau – alkaną moterį. Tokis gyvenimo tikslas. Aš esu įveikta.

6 S C E N A

[...]

Salė apalpsta. Įeina Gydytojas ir Medicinos sesuo. Pastaroji pasilenkia prie Salės.

Gydytojas. Pulsas?

Medicinos sesuo. Žemas, su pertrūkiais.

Gydytojas. Ritmas?

Medicinos sesuo. Nestabilus.

Gydytojas. Rimas?

Medicinos sesuos. Ūmus, uždegiminis.

Gydytojas. Kraujas?

Medicinos sesuo. Mūsų tautos.

Gydytojas. Užpildykite diagnozę: įkvėpiminė krizė. Duokit narkotinę kaukę, ruošiamės operuoti.

Salė. (*atsimerkia*) Maldauju, nedėkite kaukės. Leiskite bent atsisukti savo veidu į mirtį.

Gydytojas. (*Medicinos seseriai*) Anesteziją į veną. Kaukės nebenaudot. (*Salei*) Dūstanti paciente, prašom užmiegant skaičiuot.

Medicinos sesuo suleidžia Salei į veną vaistų.

Salė. Vienas, o Viešpatie, vienas. Du – o nejaugi jau du? Trys – koksai įžūlumas šių nepaliaujamų skaičių? Leiskit bent likusio laiko skaičiais nebematuoti tai, kuri visą gyvenimą laiką matavo žodžiais.

Gydytojas: Berkite savo žodžius, kad tik jie mums padėtų jus greičiau užmigdyti.

Salė: (*užsimerkia*) Rūškanas palatų kiemas,

Šalta, šalta – kur dairais.

Leiskite man jį sušildyt

Savo pasakos kerais.

Apie lenką, pasienietį,

Burtus maudančių panų,

Apie meilę, kuri teška

Iš merginų šulinių.

Apie gražų jaunikaitį –

Koks jis raitelis puikus,

Apie Milei, Dainiaus žmonai,

Mūsų pramintus takus.

Kaipo Helė nusiminus

Grįžo tuščiomis atgal,

Kai maniau, kad moteriškės

Vienos meilėj būt negal.

Francija pusny jau miega,

Apelsinai po ledu,

Bėga slibinas per sniegą

Nepalikdamas pėdų.

Salė buvo gero būdo,

Dėl aistros ji nekalta...

Jau nuo vaistų ji užsnūdo,

SALĖS PASAKA baigta?

Salė užmiega. Aparatas, žymintis jos širdies dūžių ritmą, rodo, kad ji dar gyva.

Į scena įbėga Pokštas.

Pokštas. Frenkai! Frenkai! Frenkai! Ar neregėjote Frenko? Draugas mano, bičiulis, simbolis mūsų

tautos. Turtas neišmatuojamas. Klausiate, ar jis aukštas? Aukštesnių nemačiau. Luitas, krepšiasvydžio dievas, simbolis, legenda. Ne, paprasčiausiai Frenkas. Draugas mano, bičiulis, paskutinis, vienatinis. Tarpe krepšių jis galiūnas, tarpe patrankų – ne. Kamuolį, į jį skriejantį, Frenkas nesunkiai pagauna, kulkos, į jį šitaip skriejančios, gali ir nepagaut. Milžine, atsiliepk. Metas ir tau atsisukti veidu į rūsčiąją jūrą. Baigėsi mūsų rungtynės. Frenkai, nebetylėk.

Įbėga Frenkas.

Pokštas. Frenkai, na kur tu buvai? Laivą paduokite milžinui, mūsų sirgalių valdovui. Frenkai, pirmyn į Los Angelą, lai tave ten apsaugo svetimi angelai. Veidu į jūrą, lietuvi. Veidu, kam pasakiau. Mirė jau mūsų aikštelė, nebėra jos daugiau.

Pokštas ir Frenkas įsėda į išplaukiantį laivą. Tolumoje girdėti šūviai.

Pokštas. Frenkai, girdi, ar ten šaudo? Ne, tai saliotų salvės, į jūrą, lietuvi, žiūrėk. Tai mūsų galingas laivynas atplyšo nuo savo kranto. Tai mūs neskaitlinga tauta, į laivus sukrauta, sveikina didįjį Frenką. Namu, mano brangūs piliečiai. Ne mūs pasitaike tai žemė. Nesaugi, svetima. Frenkai, atgal nežiūrėk. Šaudo ten, saliotuoja, laivai vienas kitą įspėja, stengiasi nesusiliest. Namu, namu, namu, jūrine mano valstybe! Švartavimo laikas baigėsi, metas jau mums iškrutėt. Į priekį praleiskit miestus, lėti tai, nerangūs laivai, palikit papildomo ploto jiems manevruoti laisvai. Toliau išsidėsto miesteliai – tamsūs, ankšti submarinai. Flotilę uždaro kaimai bei irklinės vienikiemių valtyš.

Prie Skagerako stosime. Prie Gibraltaro – taipgi. Įpraskite mūs regionus vadinti naujaisiais vardais: Biskajomis, Pa de Kalém, Dardanelais, La Manšais, Suecais, Bosforais, Dreikom, Beringom ir Magelanais.

Valgysim, ką užauginsim, gersim, ką mums nulies. Keliausim iš jūros į jūrą, taipgi iš laivo į laivą, mylėsime, ką panorėsim, mirsime tik tuomet, kai šito mirtis panorės.

Veidu į jūrą, tauta. Veidu į savąjį namą. Trūkumas Žemėje vietos. Žemė yra per ankšta. Klausiate, ko aš verkiu? Tai bangos mane čia aptaškė, o ašaros man nebėga, gal tik viena kita. Gal tik viena kita, matanti, kaip meteoras, švietęs mūs danguje, gęsta į jūros vandenį. Gal tik viena kita, girdinti kaip gimtoje mano žaidimų aikštelėje savo idėjinį kamuolį daužo jau kitas vaikas. Visa kita, brangieji, tiktais jūra ir bangos.

Namu, namu, namu į ilgą ir tolimą kelią. Namu, namu, namu visi, kas tiktais dar gali. Namu, kas jau amžiams užmigo ir kam užuvis nesimiega. Namu, kas tik auga, skrenda, telkšo ar srauniai bėga. Namu, kas į dainą sudėta ir tas, kam dainoj ne vieta. Namu, moterie užmylėta, ir toji, kur dar nekalta. Senoji tėvyne – namu, į naują ir dar nepradėtą. Elitas – namu, taipgi padugnės, visiems namie yra vietos.

Namu, senieji bičiuliai, jaunystės nususios panos. Kairieji, žali, raudonieji, taipgi jokieji – namu. Namu, jūs labai atsilikote, jūsų beveik nematau, paspartinkit irklo yrį, garo paduokit daugiau.

Klausiate, ko aš verkiu? Tai bangos mane čia aptaškė. Frenkai, veidu į jūrą, tuščią, neramią ir tašką.

Pauzė

Pokštas. Frenkai, gali atsisukti. Klausiu, ko aš verkiu? Nieko nėra užu mūsų. Tuomi aš ir baigiu.

Salės širdies ritmą rodęs pypsėjimas tampa pratisu.

U Ž D A N G A